

Vereniging Buitengewoon Groen

Verenigingsjaar 2019

Verslag **CONCEPT**

Amersfoort, 25 november 2019

Conceptversie_ Vast te stellen tijdens ALV 29-11-2019

Inhoudsopgave

Het 'Jaarverslag VBG 2019' omvat de volgende onderdelen:		pagina
1. Bestuur VBG		3 - 15
1.1	Algemene bestuursvergaderingen	3
1.2	Overige bestuursvergaderingen	4
1.3	Verdeling bestuurstaken 2019, statuten	5
1.4	Rooster van aan- en aftreden van VBG-bestuursleden	7
1.5	Algemene Ledenvergadering 15-12-2018 te Velp	8
2. Website vbgscholen.nl		16
3. Overige zaken		17 - 44
3.1	Belronde VBG 2018, 2019	17
3.2	Regio-indeling VBG 2019 en regionaal overleg	18
3.3	VBG 25 jaar voor vmbo Groen	20
3.4	VBG-buitenlandse studiereis Berlijn (september 2019)	29
	Top 40	40
4. Financiën VBG in 2018, 2019 en begroting voor 2020		44-47
4.1	Inleiding en controle kascommissie	44
4.2	Financieel overzicht VBG in 2018 (def.)	45
4.3	Financieel overzicht VBG 2019	46
4.4	Financiële begroting VBG in 2020	47

1. BESTUUR VBG 2019

1.1 Algemene Bestuursvergaderingen

Het bestuur heeft in de periode van januari 2019 tot en met december 2019 in totaal 6 maal vergaderd, te weten op: vrijdag 11 januari, vrijdag 8 februari, vrijdag 12 april, vrijdag 14 juni, 13 september, 8 november 2018.

Daarnaast jaarlijkse studiedag, een regionale bijeenkomst en de jaarlijkse ALV (gepland voor 29 november 2019).

De algemene bestuursvergaderingen worden voorbereid door het dagelijks bestuur (voorzitter en/of vicevoorzitter en secretaris) en voorgezeten door de voorzitter of vicevoorzitter.

Op elke algemene bestuursvergadering komen vaste punten aan de orde zoals: opening, verslagen en besluitenlijsten voorgaande bijeenkomst(en), mededelingen van bestuursleden die VBG vertegenwoordigen bij diverse gremia binnen Groen (Onderwijs) zoals AOC Raad ledenvergadering/Connect Groen, platform VMBO Groen, Groene Tafel, Examenbank Groene Norm.

Tevens informatie uit de vijf VBG-regio's, PR en communicatie (website vbgscholen.nl), ingekomen en uitgaande post, financiën vereniging, activiteitenplannen VBG (2019), rondvraag, agendapunten volgende bijeenkomst en sluiting.

Naast deze vaste punten is op de algemene bestuursbijeenkomsten 2019 gesproken over:

11.01.2019: Speciaal welkom aan Maaïke Hagedoorn (nieuw bestuurslid), Terugkijken op ALV (thema 'De toekomst van vmbo Groen') te Velp, ontwikkelingen m.b.t. opheffing en afronding AOC Raad ledenvergadering, opzet buitenlandse VBG-studiereis najaar 2019, planning speerpunten VBG 2019, offerte secretariaat VBG, bespreking voortgang oprichting Platform Groen, voortgang bijeenkomst Groen Tafel, voortgang bijeenkomst onderwijscluster Groen vmbo, vervolg landelijke VBG-dag 2019 (workshops tijdens het Jubileum 25 jaar VBG op 22 maart 2019) op vrijdag 22 maart 2018, Imago Groen werkgroep-ontwikkelagenda, planning 1^e halfjaar 2019.

08.02.2019: Ontwikkelingen oprichting Connect Groen per 1-4-2019, Groene Tafel, GroenPact imago Groen, Jubileum 25 jaar VBG op 22 maart 2019, voortgang bijeenkomst onderwijscluster Groen vmbo, voortgang bijeenkomst Groen Tafel, Opening Educatieve tuin Bleiswijk, voortgang oprichting platform Groen, voortgang buitenlandse VBG-studiereis najaar 2019, website VBG.

12.04.2019: Terugblik op jubileum 25 jaar VBG op 22 maart 2019, Persbericht VBG 25 jaar naar partners in Groen, voortgang bijeenkomst onderwijscluster Groen vmbo, voortgang bijeenkomst Groen Tafel, VBG-buitenlandse studiereis excursie met thema Technologie in de Groene sector (najaar 2019), bespreking oprichting platform Groen, netwerk vmbo Groen, samenwerking Groene Norm, Onderzoeken opties Aequorfonds, website VBG, aanmelding 3 nieuwe leden (VBG-regio west).

14.06.2019: Mogelijk vervolg van Vernieuwingscommissie D&P, Aankondiging regionale VBG-bijeenkomsten in regio Zuid en regio West, voortgang bijeenkomst onderwijscluster Groen vmbo, voortgang bijeenkomst Groen Tafel, voortgang programma technologie VBG-studiereis Berlijn najaar 2019 inclusief mailing naar de VBG-leden, voortgang verkenning oprichting Platform Groen, data bestuursvergaderingen najaar 2019, afspraken en ondertekenen samenwerkingsovereenkomst met Examenbank Groen Norm, contributie 2019, berichten op website: enquête CSPE, data VBG-regiobijeenkomsten, VBG-studiereis 2019.

13.09.2019: Aankondiging aftreden van Maaïke Hagedoorn als VBG-bestuurslid, voortgang bijeenkomst onderwijscluster Groen vmbo, voortgang bijeenkomst Groen Tafel, discussie Groen doet ertoe (hoe?), Kennismakings workshops van Groene Norm en aanmelding 440 leerlingen Groen bij Groene Norm (per 1/10/2019). Opzet ALV 2019 besproken. Belronde 2019 in gang zetten. Update berichten website.

08.11.2019: Terugblik op de voorbereidende bijeenkomst VBG-studiereis d.d. 13/9/2019, terugblik op de geslaagde VBG-studiereis 2019 naar Berlijn, verslag op website, voorstel & akkoord financiering VBG-studiereis. Programma en voortgang richting ALV 2019, mailings. Voortgang oprichting platform Groen, kennismaking met dhr G. van der Zee (Connect Groen). Reminder naar leden i.v.m. Belronde 2019. Diverse berichten/updates VBG-website: impactprijs 2019, ALV. Afspraken 2020

1.2 Overige bestuursvergaderingen

Het dagelijks bestuur VBG (voorzitter en/of vicevoorzitter en secretaris) heeft in 2019 regelmatig (wekelijks) overleg gevoerd, telefonisch of per mail, ter voorbereiding op, tussentijds en terugkijkend op de algemene bestuursvergaderingen.

- Afvaardigingen bestuursleden naar diverse overleggen
- Nieuwsbrieven
- Conceptagenda bestuursvergaderingen
- Voortgang afspraken met diverse externe partijen
- Samenwerking met examenbank Groene Norm
- VBG-buitenlandse studiereis
- Kascontrole/financiële zaken
- Belronde 2019
- Jubileum 25 jaar VBG in 2019
- Dagelijkse 'voorvallen'
- Urgente binnengekomen post
- ALV 2019

1.3 Verdeling bestuurstaken 2019

Het dagelijks bestuur bestaat uit de voorzitter, vicevoorzitter en de secretaris.

Het algemeen bestuur kent in totaal 7 bestuursleden. Tenminste zevenmaal per jaar komt het bestuur bijeen. Het bestuur wordt ondersteund door een of meerdere adviseurs en commissies.

De bestuursleden vormen de aanspreekpunten voor de VBG-regio's en coördineren lokale/regionale activiteiten.

Samenstelling algemeen en dagelijks bestuur

Het algemeen bestuur kent in 2019 de volgende samenstelling:

Cees de Jong	2004, 01-07-2015 VZ	Melanchthon Business School te Bleiswijk	voorzitter
Clasien Grootendorst	2006	Van Lodenstein College Hoevelaken	vicevoorzitter
Susan Potiek	per 01-07-2015	VBG secretariaat Amersfoort	secretaris
Bert van Opstal	2013	Campus 013 te Tilburg	lid
Tonja Heeren	per 12-12-14	Elde College te Schijndel	lid
Teo de Groot	per 18-11-2016	Anna Maria van Schurman Franeker	lid
Ronald van der Vlies	per 1-1-2018	De Lingeborgh, Geldermalsen	lid
Maaïke Hagedoorn	per 16-11-2018 t/m augustus 2019.	Canisius Tubbergen	lid

Tijdens de ALV 2019 treedt bestuurslid Maaïke Hagedoorn om persoonlijke redenen af als lid van het bestuur. Op dit moment is er een vacature voor lid van het bestuur, liefst regio Oost Nederland.

Cees de Jong, Clasien Grootendorst en Susan Potiek vormen het dagelijks bestuur.

Statuten VBG

Als **kompas** gebruik ik onze nieuwe VBG-statuten en dan met name artikel 2 waar 5 centrale doelstellingen de essentie van de VBG aangeven:

- Het behartigen van de belangen van VO-scholen en -scholengemeenschappen met een groene licentie (binnen OCW-verband)
- Het professionaliseren van de opleidingen van vakdocenten en het onderwijs van voornoemde VBG-scholen (personeel, organisatie en inhoud)
- Zoveel als mogelijk leerlingen in het vmbo actief in aanraking te brengen met het groene profiel, via onze unieke 'groen-niet-groene' brugfunctie intern én extern naar VO-scholen met keuzevakken Groen
- Leerlingen optimaal opleiden binnen een realistische groene context praktijkleren (met lokale partners)
- Bevorderen van de doorstroom van leerlingen van vmbo naar mbo Groen

Taakverdeling bestuursleden VBG in 2019

Naam	Rol	Intern	Extern	VBG-regio
Cees de Jong	Voorzitter	DB interne zaken communicatie & pr projecten onderzoek studiebijeenkomsten & excursies internationalisering	Ministeries EZ/OCW/LNV Ontwikkelcentrum educatieve uitgeverij Groene Tafel/ Groenpact S-BB Groene Norm VBG-internationalisering	West
Clasien Grootendorst	Vice- voorzitter	DB interne zaken projecten studiebijeenkomsten & excursies internationalisering	Onderwijscluster Groen vmbo / Groen Connect De Groene Norm Mede regio Midden	Midden
Tonja Heeren	lid	AB onderwijs communicatie & pr	Regio Zuid Netwerk vmbo Website VBG	Zuid
Bert van Opstal	lid	AB onderwijs studiebijeenkomsten & excursies internationalisering	Regio Zuid Ontwikkelcentrum educatieve uitgeverij Netwerk vmbo VBG-internationalisering	Zuid
Teo de Groot	lid	AB Per 18 november 2016 onderwijs	Regio Noord	Noord
Ronald van der Vlies	lid	AB Per 1 januari 2018 onderwijs	Mede regio Midden	Midden
Maaïke Hagedoorn	lid	AB 16 november 2018 - augustus 2019	Regio Oost	Oost
Susan Potiek	Secretaris	DB interne zaken communicatie & pr website teksten / verslaglegging projecten onderzoek studiebijeenkomsten & excursies internationalisering Financiën	Communicatie & pr	Landelijk

1.4

Rooster aan- en aftreden VBG-bestuur

Het bestuur van de Vereniging Buitengewoon Groen stelt rooster van aftreden vast. Jaarlijks zal een lid van het bestuur aftreden. De zittingsduur is vier jaar. Een lid is (eenmaal) herkiesbaar.

Bestuursleden VBG (vastgesteld op 7 april 2017, geactualiseerd 1 november 2019):

Naam	functie	Datum aantreden	Datum aftreden	opmerkingen
Cees de Jong	voorzitter	Augustus 2015	Augustus 2019	secretaris VBG van 2004-2015
Susan Potiek	secretaris	Augustus 2015		secretaris vanaf 2015
Clasien Grootendorst	Vice-voorzitter	Augustus 2006	Augustus 2020	
Bert van Opstal	lid	Augustus 2013	Augustus 2021	
Tonja Heeren	lid	augustus 2014	Augustus 2022	
Teo de Groot	lid	Augustus 2016	Augustus 2024	
Ronald vd Vlies	lid	Januari 2018	Augustus 2026	
Maike Hagedoorn	lid	November 2018	Augustus 2019	
Hans Meinders	lid	Augustus 2007	Augustus 2018	
Mirjam Lageschaar	lid	Augustus 2008	Augustus 2017	
Vic Asselberghs	adviseur	Augustus 2011	Augustus 2016	

1.5 Algemene ledenvergadering 2018 Te Velp op 30-11-2018

De 24e Algemene Ledenvergadering van de Vereniging Buitengewoon Groen heeft plaatsgevonden op vrijdag 30 november 2018 te Velp

Verlag vast te stellen tijdens de algemene ledenvergadering (ALV) op 30 november 2019.

Hieronder een samenvatting.

Thema: *De toekomst van vmbo Groen*

Programma op hoofdlijnen:

- 09.00 uur Ontvangst te Velp.
- 09.30 uur Opening, VBG-verenigingszaken: jaarrede voorzitter, stand van zaken, actuele activiteiten, belronde 2018, wisseling samenstelling bestuur (regio Oost): VBG-studiereis 2018.
- 11.00 uur Koffie/ontmoeting.
- 11.25 uur Gastsprekers geven hun visie op de toekomst en rol van vmbo Groen richting toekomstbestendig en krachtig beroepsonderwijs.
- 11.45 uur Paneldiscussie gastsprekers en leden, in gesprek met elkaar over thema
- 12.45 uur Groepsfoto, afsluiting.
- 13.15 uur Lunch.

Verslag

De 24ste Algemene ledenvergadering (ALV) van de VBG gaat dit jaar van start op vrijdag 30 november 2018 in Velp, op landgoed Larenstein. Bij ontvangst in het gebouw van Helicon MBO Groen staan koffie, thee en voor ieder een naambadge gereed.

De toekomst van vmbo Groen

Om 9.30 uur opent Cees de Jong (Voorzitter van de VBG en directeur van de MBS) deze 24ste ALV van de Vereniging Buitengewoon Groen. Hij heet ieder welkom en vertelt dat de ALV bestaat uit een in de statuten vastgelegd verplicht huishoudelijk deel, dat een intern overzicht geeft van de VBG. Vaste onderdelen zijn het jaarverslag, het financieel verslag en het concept-verslag van de voorgaande ALV (2017, in Bleiswijk). Daarnaast geeft het bestuur haar voornemens weer, door vooruit te blikken met speerpunten en activiteitenplannen voor het komende verenigingsjaar. Tevens benoemt de voorzitter het thema van deze ALV en benadrukt de urgentie ervan.

Toelichting op het programma volgt door Clasiën Grootendorst (Vicevoorzitter van de VBG). Zij licht de onderdelen van het programma van deze dag toe.

Zo staan vandaag op het programma: VBG-verenigingszaken zoals de jaarrede 2018, Belronde 2018, diverse verslagen, pitches van maar liefst zeven

gast sprekers over hun visie op de toekomst van vmbo Groen, de paneldiscussie, de organisatie rondom de groepsfoto en de afsluiting met lunch.

Traditiegetrouw spreekt de voorzitter van de vereniging, Cees de Jong, de VBG-jaarrede 2018 uit. Deze jaarrede heeft de titel 'Op naar 25 jaar VBG' meegekregen. De voorzitter blikt terug op de ontwikkelingen en activiteiten van het afgelopen verenigingsjaar om daarna samen met leden vooruit te blikken naar de periode

De jaarrede wordt uitgesproken door de voorzitter van de VBG, Cees de Jong.

die komen gaat. Het doel van de jaarrede is tweeledig in de zin dat het zowel ingaat op een aantal interne verenigingszaken als ook aandacht heeft voor externe zaken zoals inhoudelijke onderwerpen die in de sector spelen en of in de groene onderwijskolom waarvan vmbo Groen tenslotte de basis vormt.

Hij benoemt zoal: aansturing van het totale groene vo-onderwijs valt nu onder ministerie van OCW, de historie van Groen onderwijs, imago en aansluiting bij hedendaagse 'groene' thema's zoals klimaat, natuurbewustheid, duurzaamheid, waterbeheersing, dak- en gevelgroen, dierenwelzijn, recreatie, biodiversiteit, voeding e.a.. Daarnaast aansluiting bij de huidige jonge generaties en de rol van de omgeving (overheid, ondernemers, arbeidsmarkt, opleiders ed) hierbij. Hij benadrukt het belang van samenwerking tussen eerdergenoemde partijen en opleidingen voor Groen onderwijs. Tevens blikt hij vooruit op bundeling van krachten met de verkenningen die ingezet zijn door VBG van een mogelijk platform Groen in samenwerking met/navolging van Stichting platform vmbo.

De voorzitter benoemt tevens de VBG-hoofddoelstelling 'zoveel als mogelijk vmbo-leerlingen in contact te brengen met de groene sector'. Hij wenst alle leden daarbij nu en in de toekomst buitengewoon veel succes en geeft aan dat zij kunnen rekenen op het bestuur.

De complete jaarrede is als bijlage toegevoegd aan het verslag van de Algemene ledenvergadering 2018.

Voorts komen aan de orde:

- Het verslag van de VBG-ALV van 2017,
- Het jaarverslag VBG verenigingsjaar 2018 inclusief de financiële verantwoording

Beide verslagen zijn eerder door alle leden ontvangen en in te zien via de website van de vereniging.

Op 3 juli 2018 is een kascommissie gevormd. Twee leden van de vereniging: Willem Verwoerd (De Meerwaarde) en Wilbert Scheer (Van Lodenstein College) zijn op 3 juli bijeengekomen op het secretariaat te Amersfoort. Zij hebben de financiële gegevens van de boekjaren 2016 en 2017 gecontroleerd.

De kascommissie verzoekt deze vergadering middels twee kascommissie-verklaringen om de bestuurders décharge te verlenen voor het gevoerde financiële beleid van de VBG over de periode:

- 1 januari 2016 tot en met 31 december 2016
- 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017

Door een applaus (zie foto ↓) van de leden zijn vandaag de hierboven genoemde twee verslagen vastgesteld en aangenomen en is décharge verleend aan het bestuur voor het financiële beleid voor de hierboven beschreven periode.

Afscheid bestuurslid Hans Meinders:

Vandaag staat de vereniging stil bij het uittreden van Hans Meinders als bestuurslid van de VBG. Hij is bestuurslid geweest van 2007 t/m 2018. Namens de VBG spreekt Clasien Grootendorst, vice-voorzitter van de VBG, het ‘dankwoord’ uit. De tekst is opgenomen in het verslag van de Algemene ledenvergadering 2018.

Hans ontvangt een geschenk en bloemen en spreekt daarna de aanwezigen toe: De VBG begon klein en is uitgegroeid tot een groep van betekenis. Groene vmbo-opleidingen verdeelt over AOC's en VBG-scholen zijn nu serieuze gesprekspartners en ook richting mbo en overheid. Blijf elkaar opzoeken, er liggen kansen voor Groen; Groen, techniek én mbo.... Omdenken!" Hij overhandigt de bestuursleden een passend geschenkje. Nb. complete tekst is opgenomen in het verslag van de Algemene ledenvergadering 2018.

Welkom voor bestuurslid Maaïke Hagedoorn:

Clasien Grootendorst nodigt Maaïke Hagedoorn uit om naar voren te komen. Namens de VBG heet zij Maaïke van harte welkom als bestuurslid van de VBG. Maaïke wordt kort geïntroduceerd en ontvangt een bloemetje. Zij is directeur van VBG-school Canisius, locatie Tubbergen, een school voor vmbo, havo en vwo. Een echte VBG-school met drie profielen: Techno, Groen en Ondernemen, Zorg en Leefstijl. Voor de VBG versterkt Maaïke de regio Oost.

Mededelingen:

Enkele mededelingen 'lief en leed', door Susan Potiek, secretaris VBG:

Overleden in november 2018: Paul Dronkert, bovenschools directeur, VBG-school De Elimschool (SOTOG). Wij wensen zijn familieleden veel sterkte toe.

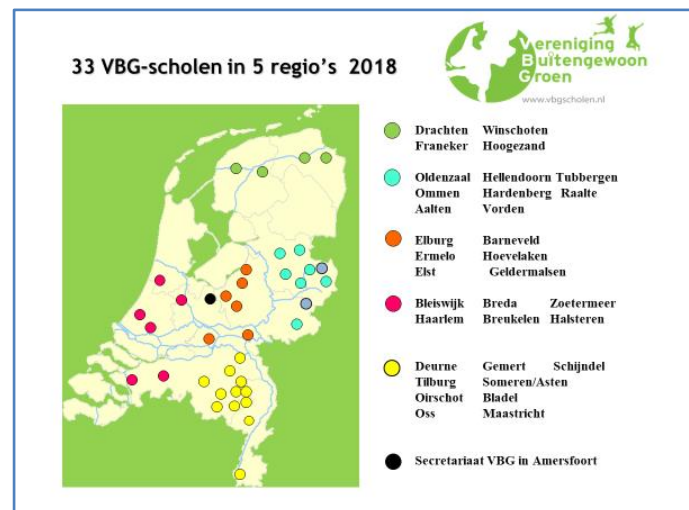
Vandaag getrouwd: Jo Jansen en Elise Piers, VBG-school Vmbo Maastricht

Terugtreeden als contactpersoon VBG: Wim Meijnen, VBG-school CC Schaersvoorde, te Aalten.

Belronde 2018:

Dit jaar telt de vereniging 33 scholen en eind december zijn er drie verzoeken gekomen van scholen uit de regio Zuid-West Nederland zodat het aantal scholen voor 2019 gaat stijgen.

Van de 33 scholen hebben 20 scholen de vragenlijst 'belronde 2018' ingeleverd voorafgaande aan deze ALV. De gegevens geven een beeld van 60% van de scholen. Hoe meer scholen hun gegevens willen delen hoe beter de vereniging kan inspelen op tendensen en wensen van de VBG-scholen.

De scholen geven aan meer aan praktijkleren te doen binnen het profiel Groen of met Groene keuzevakken; zij geven aan tussen de 10% en 40% van hun curriculum:

VBG-scholen zijn actief in de regio. Bij ontwikkelingen hierbij geven zij aan nieuwe onderwerpen op te pakken in de regio:

- #### Mogelijke onderwerpen in de regio oppakken
- VBG-belronde 2018
- De opleiding aansluiten bij de behoefte van bedrijven uit de regio (noord), dit onderzoeken.
  - Dienstverlening en producten vrije keuzedelen
  - Duurzaamheid
  - Praktijkleren en samenwerking ROC-AOC
  - Praktijkleren samen met bedrijven uitbreiden 3x
  - Invulling keuzeblokken en samenwerking met groenpartners
  - Groen onderwijs promoten (2x)
  - Kempenhorst College Oirschot: Samenwerking met de zuidelijke scholen
  - Ervaringen lesmateriaal uitwisselen. Ontwikkeling toetsing keuzedelen
  - Projectonderwijs, hoe wordt dat op andere scholen vorm gegeven

VBG-studiereis 2018 naar IJsland:

Ronald van der Vlies (bestuurslid) vertelt in vogelvlucht over de VBG-studiereis 2018. Dit kalenderjaar maakten leden van de VBG (directie, temleiders en docenten VMBO Groen) in de periode van 25 t/m 29 september 2018 een buitenlandse studiereis naar IJsland (Reykjavik en omgeving).

Thema van de VBG-studiereis 2018: Persoonlijk leiderschap.

De studiereis stelt de leden de VBG in staat gezamenlijk kennis te vergaren over actuele, nieuwe ontwikkelingen op gebied van (groen) onderwijs met een accent op 'Persoonlijk leiderschap' aan de hand van voorbeelden in of verbonden met het (groene) beroepsonderwijs en overleg te voeren over de opzet, organisatie, inhoud, didactiek, beoordeling/waarderen en docentcompetenties. Meer specifiek gaat het om het kennismaken met manieren van aanpak, materialen, projecten, activiteiten, structuren, waarmee deelnemers hun eigen visie op 'Persoonlijk leiderschap' vanuit de school ontwikkelen en vormgeven.

Van jongeren wordt verwacht dat zij in staat zijn zich voor te bereiden op en aan te passen aan de snel veranderende en nog grotendeels onbekende toekomst. Proactief aanpassingsvermogen (adaptief kunnen handelen), overtuigingen over eigen kunnen en doorzettingsvermogen zijn o.a. belangrijk persoonskenmerken voor het ontwikkelen van toekomstbestendige kwaliteiten. Voor het ontwikkelen van een proactieve houding is

het van belang leerlingen bewust te maken van hun impliciete gedachten, zelfbeelden en leren zelfverantwoordelijkheid te zijn om hun potentieel te leren benutten en bewuste keuzes te maken tijdens de opleiding en voor hun verdere leven. En laat leerlingen groeien tot mbo-afgestudeerden die vakvaardigheden en zgn. 21e eeuwse vaardigheden op hoog niveau beheersen. Met de IJlandse onderwijscollega's zijn de deelnemers over het thema (en aanverwante onderwerpen) in gesprek gegaan en hebben we ons laten inspireren door de IJlandse aanpak.

Opbrengsten:

Opbrengsten van de studiereis voor de VBG-scholen: naast veel onderlinge uitwisseling tussen de deelnemers is er een top 45 in het verslag opgenomen. Hieraan hebben alle deelnemers aan deze reis bijgedragen door aan te geven wat deze reis heeft opgeleverd voor de deelnemer om mee terug te nemen naar de eigen school.

Pauze

Tijdens de pauze van deze ALV hebbende leden, onder het genot van een drankje, van de gelegenheid gebruik gemaakt om elkaar te ontmoeten, kennis te maken, onderlinge afspraken te plannen et cetera.

Voorstellen gastsprekers

Na de pauze worden de gastsprekers van deze ALV voorgesteld:

- **De heer M.H. van Tilburg (Rien):**
Voorzitter College van Bestuur Clusius College, Voorzitter AOC Raad, Lid adviesraad VO.
- **De heer Roozen (Egbert):**
Directeur Branchevereniging VHG, voor ondernemers in het Groen, (mede-) trekker van o.a. 'De groene stad' en 'Levende tuinen'.
- **De heer T. Vellinga (Theun):**
Programmamanager *LivingLabFryslân*, Natuurinclusieve Landbouw.
- **De heer van der Meijden (Arjan):**
Senior onderzoeker bij Kohnstamm Instituut, adviseur en projectleider binnen het beroepsonderwijs.
- **De heer J. van Meegen (Jos):**
Programma Directeur Aeres Hogeschool Wageningen (Stoas), o.a. opleiders docenten Groen
- **De heer B. van der Kroon (Bram):**
Senior Beleidsmedewerker/Projectleider, Directie MBO, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- **De heer K. Boer (Klaas):**
Programmamanager Groenpact; versterken Groene kennis- en innovatiesysteem in Nederland.

Elke gastspreker kreeg enkele minuten tijd om in een korte inleiding (pitch) zijn/haar visie op het thema van deze dag: 'De toekomst van vmbo Groen' te geven. In enkele steekwoorden:

< In een SWOT analyse (sterke- en zwakke punten, kansen en bedreigingen) wordt de discussie 'gevangen'. Het complete overzicht is terug te lezen in het verslag van de ALV 2018.

Na de inleidingen van de gastsprekers wordt de eerste stelling gepresenteerd aan de aanwezigen. Cees de Jong leest als discussieleider steeds een geprojecteerde stelling voor en licht deze kort toe.

De leden in de zaal geven met gekleurde kaartjes aan of ze hier mee eens zijn of mee oneens. Zij tonen via de gekleurde kaartjes hun mening voorafgaand aan de paneldiscussie. Vervolgens krijgen de (← zie foto) panellen gelegenheid om te reageren op de stelling.

Groepsfoto en afsluiting

Teo de Groot (bestuurslid) bedankt alle gastsprekers en sluit het inhoudelijke deel van deze ALV 2018 af.

Voorafgaand aan de lunch verzamelen de deelnemers ← in de hal voor de groepsfoto. Tijdens de lunch is er volop gelegenheid voor ontmoeting, kennismaking, kennisdeling en wederzien, tussen leden en gastsprekers.

Hartelijk dank voor uw aanwezigheid en belangstelling!

2. WEBSITE Vereniging Buitengewoon Groen

Communicatie vormt de ruggengraat van de vereniging

In het activiteitenplan is te lezen welke reguliere activiteiten het bestuur uitvoert binnen de netwerken van de groene beroepskolom en intern binnen de vereniging. In het VBG-communicatieplan 2009 is besloten een eigen website te starten.

Website www.vbgscholen.nl

Wat ging vooraf: Met de beschikbaar gestelde subsidiegelden (Rabobank) is een website ontworpen, ingevuld en in werking gesteld (op de ALV op 12 november 2010 in Elst). In 2011 zijn mogelijkheden ervan verder verkend en in 2012-2013 is onderzocht in hoeverre een elektronische nieuwsbrief tot de mogelijkheden behoort. De elektronisch nieuwsbrief wordt in het najaar 2013 verder ontwikkeld en aan de website verbonden. In 2014-2015 wordt de nieuwsbrief in werking gesteld. Met het lanceren van de website van de vereniging is de 'Nieuwsbrief VBG' (die vier per jaar verscheen met een oplage van meer dan 100 exemplaren) verdwenen.

Beheer

Het beheren van de website vraagt veel aandacht van het bestuur en de VBG.

De redactie van de website wordt ingevuld door de secretaris.

Het plaatsen en beheren van berichten en aanvullende technische activiteiten wordt ingevuld door bestuurslid Tonja Heeren (Elde College te Schijndel).

Ontvangst van VBG-nieuwsbrieven of meldingen via de VBG-website

Via de VBG-website worden ook nieuwsbrieven naar VBG-contactpersonen gestuurd. VBG-leden hebben zich hiervoor vooraf aangemeld. Soms bereikt het bericht de contactpersoon niet. Een oorzaak kan zijn dat het bericht in de spambox terecht komt of zelfs geblokkeerd wordt door het computerbeveiligingssysteem van een school. Regelmatig noteert VBG dit onder haar (reguliere) mails naar leden.

Opbouw VBG-website:

Home

Bevat een overzicht van alle verenigingsactiviteiten, chronologisch opgebouwd. Steeds staat het meest nieuwe bericht vooraan. Met een klik komt de lezer steeds een bericht verder, terug in de tijd.

Berichten

Hier staan nieuwsbrieven voor de leden met een regelmaat van vier keer per jaar. Ook bijzondere berichten van onze scholen worden hierbij opgenomen.

Wat doen wij?

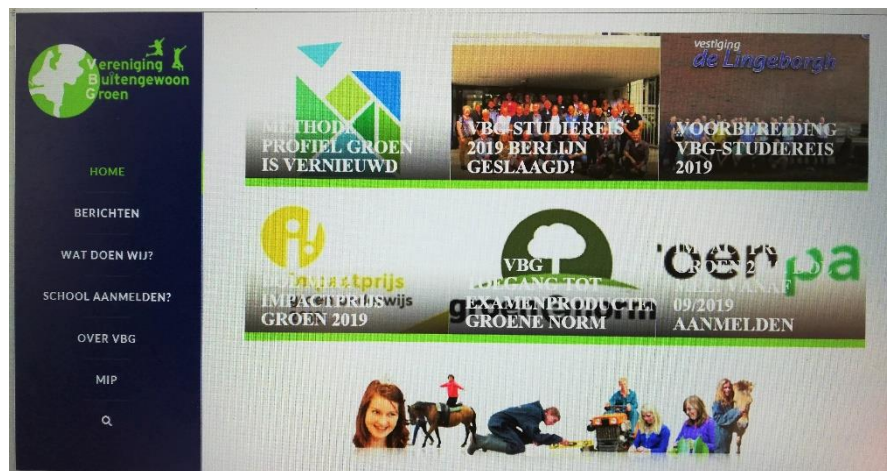
Bevat een samenvatting van het doen en laten van de vereniging (historie, missie ed.).

School aanmelden

Hier kun je je school aanmelden of aanmelden voor een nieuwsbrief.

Over VBG

Bevat informatie over de aangesloten scholen en de bestuursleden.

3. OVERIGE ZAKEN

3.1a Belronde VBG 2018

Voor de vereniging, zowel voor de individuele scholen als het bestuur is de belronde belangrijk.

De belronde wordt jaarlijks gebruikt om een beeld te krijgen van de stand van zaken op de VBG-scholen voor onder andere de afstemming van het activiteitenplan van de vereniging.

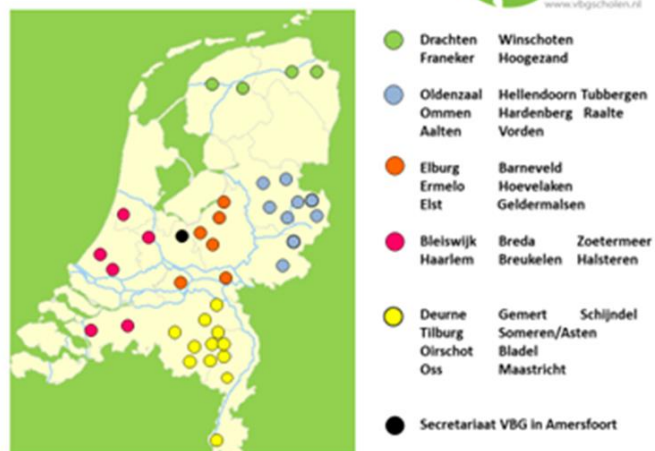
De belronde is wederom digitaal in het najaar afgenomen.

Samenvatting

In totaal zijn er bij aanvang van schooljaar 2018-2019 vijf regio's in de VBG met in totaal 33 VBG-scholen. Van de 33 VBG-scholen hebben (er op 15-11-2018) 22 hun vragenlijst ingeleverd. De resultaten van de belronde zijn dus gebaseerd op 67% van de VBG-scholen.

De overige resultaten staan eerder vermeld in dit verslag (Verslag algemene ledenvergadering 2018).

33 VBG-scholen in 5 regio's 2018

3.1b Vooruitblik belronde VBG 2019

De belronde 2019 is wederom in het najaar gemaild naar de contactpersonen van de scholen.

Samenvatting

In totaal zijn er bij aanvang van schooljaar 2019-2020 vijf regio's in de VBG met in totaal 36 VBG-scholen. Van de 36 VBG-scholen hebben (er op 22 november 2019) 22 hun vragenlijst ingeleverd. De resultaten van de belronde 2019 zijn dus gebaseerd op 61% van de VBG-scholen. Deze resultaten zijn verwerkt. Op de ALV van 2019 is/wordt een vooruitblik getoond.

3.2 Regio-indeling VBG-scholen in 2019

Op de ALV op 18 november 2011 is de onderstaande nieuwe regio-indeling van de vereniging vastgesteld. Het aantal regio's in de vereniging bedraagt vijf (sinds 2012), t.w.:

- Regio Noord (groen) (Teo de Groot)
- Regio Oost (lichtblauw) (Hans Meinders/Maaike Hagedoorn*)
- Regio West (rood) (Cees de Jong)
- Regio Midden (oranje) (Clasien Grootendorst)
- Regio Zuid (geel) (Bert van Opstal/Tonja Heeren)

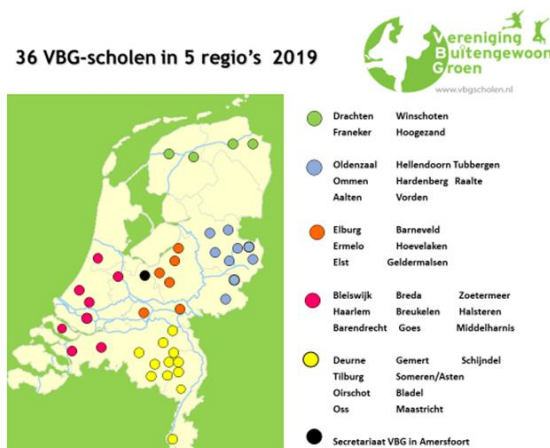
*Vanaf november 2018

Regionaal overleg

Het bestuur van de VBG wil het overleg en samenwerking in de VBG-regio's stimuleren.

Daartoe vindt in elke VBG-regio één to tweemaal jaarlijks overleg plaats (bijvoorbeeld in juni en december). Elke regio heeft via een of twee bestuursleden verbinding met het algemeen bestuur.

Door regelmatige contacten wordt informatie uitgewisseld en gedeeld over ontwikkelingen in de context van het Groene onderwijs (bijvoorbeeld vergroening, buitenschools leren/regieleren, nieuw examenprogramma profiel Groen en profiel D&P, competentieleren, CSPE's, praktijkleren, schoolprojecten MIP, verbreding programma's, vakmanschapsroute, Groen Proeven, scholingsaanbod docenten, regionale samenwerking met AOC's e.d.).

Figuur: De VBG kent 5 regio's: Noord, Oost, Midden, West en Zuid

In totaal vertegenwoordigde de VBG in 2018 33 scholen verdeeld over 5 regio's.
 In totaal vertegenwoordigt de VBG in 2019 36 scholen verdeeld over 5 regio's:

Regio:	Plaatsnaam:	VBG-bestuurslid:
Regio Noord (4)		Teo de Groot
Anna Maria van Schurman College	Franeke	
CSG Liudger	Drachten	
dr. Aletta Jacobs College	Hoogeveen	
Campus Winschoten	Winschoten	

Regio Oost (7)

St. Canisius
Chr. College Schaersvoorde
Twents Carmel College Carmel
College Salland Vechtdal College
Vechtdal College
Vechtdal College
Elim School

Tubbergen/Almelo
Aalten
Oldenzaal
Raalte
Ommen
Hardenberg
Hellendoorn

Maike Hagedoorn t/m aug 2019

Regio Midden (6)

Van Lodenstein College
De Meerwaarde
Chr. College Groevenbeek
Nuborgh College Oostenlicht
Lek en Linge vestiging De Lingeborgh
Het Westeraam

Hoevelaken
Barneveld
Ermelo
Elburg
Geldermalsen
Elst

Clasien Grootendorst

Regio West (9)

Melanchthon Business School
Beroepscollege Zoetermeer
Broeckland College
Sterren College
Curio, Steenspil Halsteren
Curio, Prinsentuin v Cooth
OZHW Groen College
RGO Middelharnis
Goese Lyceum

Bleiswijk
Zoetermeer
Breukelen
Haarlem
Halsteren
Breda
Barendrecht
Middelharnis
Goes

Cees de Jong

Regio Zuid (9)

Het Hooghuis
Vmbo Maastricht
Pius X College
Campus 013

Kempenhorst College
Hub van Doornecollege
Commanderij College

Elde College
Varendonck College

Oss
Maastricht
Bladel
Tilburg

Oirschot
Deurne
Gemert

Schijndel
Asten-Someren

**Tonja Heeren
Bert van Opstal**

3.3 VBG 25 jaar voor vmbo Groen!

2019: Vereniging Buitengewoon Groen,
25 jaar voor vmbo Groen!

www.vbg scholen.nl

Groen onderwijs belangrijk

Sinds 25 jaar behartigt de Vereniging Buitengewoon Groen de belangen van 36 Voortgezet Onderwijs scholen, die over dé licentie beschikken om Groen vmbo-onderwijs aan te bieden. Deze scholen zijn gespreid over heel Nederland. Ze bieden leerlingen een regulier onderwijsaanbod mét daarnaast speciale aandacht voor ontwikkeling van kennis, vaardigheden en houdingsaspecten gericht op een duurzame toekomst. Met thema's als verantwoord verzorgen en produceren van dieren en planten, voedselzekerheid, biodiversiteit, waterhuishouding, vormgeving en lifestyle.

Levendig professioneel netwerk

De vereniging Buitengewoon Groen ondersteunt een levendig netwerk van aangesloten scholen met de Groene onderwijskolom (vmbo-mbo-hbo-wur). Verder organiseert zij professionalisering voor docenten met jaarlijks een internationale studiereis gekoppeld aan een actuele onderwijskundige en vakinhoudelijke thema's.

Uitgegroeid tot zilver

Het begon 25 jaar geleden bij notaris A. Veldhuizen in Hoevelaken, die op 7 april 1994 Berend Martens (Aletta Jacobs College uit Hoogezand-Sappemeer) en Wim Bosch (CPS) ontving, met hun voornemen een vereniging op te richten. Het doel werd omschreven in de acte van oprichting: 'het

behartigen van onderwijskundige én materiële belangen van scholen en scholengemeenschappen met agrarisch onderwijs buiten AOC-verband’.

Op 22 maart 2019 zijn vertegenwoordigers van de verenigingsscholen in Wageningen bijeengekomen om hun zilveren jubileum te vieren, met belangstellenden uit de brede Groene onderwijskolom.

Na het welkomstwoord van de voorzitter Cees de Jong en een terugblik op 25 jaar VBG. Namens het VBG-bestuur hebben Cees de Jong en Bert van Opstal 25 jaar VBG in beeld gebracht, doorspekt met meerdere anekdotes:

VBG 1994 - 2019

25 jaar werken aan versterking van vmbo Groen

Het ontstaan van VBG

- ▶ Oprichting AOC's begin jaren '90
- ▶ Belangenbehartiging groen onderwijs binnen brede scholengemeenschappen
- ▶ Opbouwen eigen netwerk / kenniscirculatie
- ▶ Versterken groen onderwijs binnen brede scholengemeenschappen
- ▶ Bundelen kracht richting ministerie van LNV en AOC Raad

Ontwikkelingen leerlingaantallen

Teljaar	Aantal leerlingen vmbo Groen op VBG-scholen (bovenbouw vmbo)	Relatieve omvang VBG (1750 = 100%)
2006	1650	94 %
2007	1700	97 %
2008	1800	103 %
2009	1890	108 %
2010	1800	103 %
2011	1750	100 %
2012	1650	94 %
2013	1600	91 %
2014	1650	94 %
2015	1906	109%
2016	1760	101%
2017	1780	102 %
2018	2000	

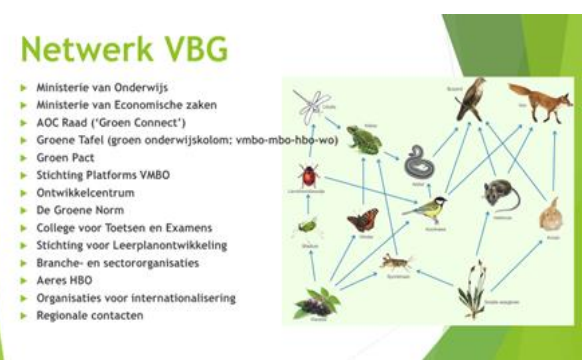
Activiteiten VBG

- ▶ Algemene ledenvergaderingen
- ▶ Studiedagen
- ▶ Regiobijeenkomsten
- ▶ Studiereizen
- ▶ Ondersteuning scholen
- ▶ Praktijkleren
- ▶ Projecten
- ▶ Website

Kascontrolecommissie

Les- en examenmateriaal

- ▶ Methoden, Elkerbout, Vakwerk, WPS, Hands-on, Opzoekboek, Arrangementen, etc.
- ▶ Groenproeven
- ▶ Ruggengraat (4Cyourway): competenties

Volop inspiratie en uitwisseling:

Tijdens het jubileum kwamen zo'n 90 deelnemers bijeen in de Aeres hogeschool te Wageningen. Een dag vol ontmoeting en inspiratie: een beproefd concept van de VBG. Na een terugblik op 25 jaar VBG, is enthousiast deelgenomen aan inhoudelijke inspiratie sessies. In twee

rondes een keuze uit 11 presentaties door gastsprekers afkomstig van Aeres Hogeschool, Wageningen University and Research, Groene Norm en Branchevereniging Hoveniers (zie ook het programma). Overzicht van de inspiratiesessies tijdens het zilveren jubileum van de vereniging Buitengewoon Groen op 22 maart 2019 te Wageningen:

- **Leren voor Duurzame Ontwikkeling** door Stan Frijters (Aeres Hogeschool)
- **Groene Norm** door Wim Grooters
- **Nature based solutions** door Joop Spijker (WUR)
- **Diergezondheid en dierenwelzijn** door: Marko Ruis (WUR, Van Hall Larenstein)
- **Beweiding - weidgang** (in relatie tot maatschappelijke acceptatie melkveehouderij) door Agnes van den Pol (WUR)
- **Biobased Products** (lesmaterialen) door Emiel Wubben (WUR)
- **De Levende Tuin en lesmaterialen** door Kim van der Leest via VHG branchevereniging
- **Smart Farming**, laatste stand der techniek door Thomas Been (WUR)
- **Lesmateriaal met Wageningse kennis**, ook voor VMBO door Jamila de Jong (WUR)
- **Groen Kennisnet** door Pieter Boetzkes (WUR)
- **Vertical Farming** door Emiel Wubben (WUR)
- **Rondleiding NIOO**, ‘Een gebouw dat leeft’ met laboratoria, kantoren, kassen, proefvijvers; een proeftuin voor ecotechnologie. Droevendaalsesteeg 10, Wageningen
- **Rondleiding door natuurtuinen van Lumen en Atlas**, natuurpareltjes op de WU-campus door Joop Spijker (WUR). Extensief beheer met bijzondere planten en dieren door relatie tussen bodem, water, natuur en recreatief gebruik
- **WUR Campustour**: een rondleiding over het Campusterrein o.l.v. WU-studenten met o.a. kijkje in onderwijsgebouw Orion en Forum m.m.v. Rob van Genderen (WUR, Digital Library)

Die inspireerde door hun meest actuele Groene kennis met passie te delen. Met in het middagprogramma een keuze uit drie rondleidingen in Wageningen bij NIOO, bijzondere tuinen van de WUR of een Campustour. Diverse felicitaties en presentjes maakte de dag compleet.

Vmbo Groen groeit verder

Als dank voor het lidmaatschap en als herinnering aan het zilveren jubileum ontvingen alle VBG-scholen een VBG-appelboom met de vraag deze boom een 'buitengewone' plaats te geven bij de school. Dit voorjaar zijn deze 36 appelbomen *Malus domestica* 'Gala' aangeplant bij de 36 VBG-scholen; zij verbeeldten het groeiende Groene onderwijs.

Een bus vol appelboompjes →

22 maart 2019

**VBG 25 jaar voor
Groen vmbo!**

Als dank voor uw lidmaatschap en ter herinnering aan dit jubileum ontvangt u deze VBG-appelboom.
Geef deze VBG-boom svp een 'buitengewone' plaats bij uw school.
Zo worden deze maand 36 appelbomen *Malus domestica* 'Gala' aangeplant bij de 36 VBG-scholen verspreid over Nederland.
Symbolisch gebaar voor boeiend en bloeiend Groen onderwijs.

Heel hartelijk dank voor uw komst!
Het bestuur van de VBG

Het bestuur van de vereniging buitengewoon groen bedankt alle personen die een bijdrage hebben geleverd aan deze geslaagde feestelijke dag!

Amersfoort, april 2019. Namens het bestuur van de VBG,
 Cees de Jong, voorzitter
 Susan Potiek, secretaris

**29 VBG-scholen aanwezig
 op 22 maart 2019 VBG 25-jaar**

	Plaats	VBG-regio
De Meerwaarde	Barneveld	Midden
Nuborgh College Oostenlicht	Elburg	Midden
Het Westeraam	Elst	Midden
Chr. College Groevenbeek	Ermelo	Midden
De Lingeborgh	Geldermalsen	Midden
Van Lodenstein College	Hoevelaken	Midden
CSG Liudger	Drachten	Noord
Anna Maria van Schurman	Franeker	Noord
Chr. College Schaersvoorde	Aalten	Oost
Vechtdal College	Hardenberg	Oost
Vechtdal College	Ommen	Oost
Twents Carmel College	Oldenzaal	Oost
St Canisius	Tubbergen	Oost
De Elimschool	Hellendoorn	Oost
Melanchthon Business School	Bleiswijk	West
Broeckland College	Breukelen	West
Sterren College	Haarlem	West
Stedelijk College	Zoetermeer	West
Curio / Steenspil Halsteren	Halsteren	West
Curio / Prinsentuin van Cooth	Breda	West
OZHW Barendrecht,	Barendrecht	West
RGO Middelharnis	Middelharnis	
Pius X College	Bladel	Zuid
Hub van Doornecollege	Deurne	Zuid
Commanderij College	Gemert	Zuid
Elde College	Schijndel	Zuid
Campus 013	Tilburg	Zuid
Varendonck College	Someren/Asten	Zuid

VBG 25 jaar voor Groen vmbo!

Programma

Vrijdag 22 maart 2019, Wageningen

09.00 uur	Inloop	Locatie: Aeres Hogeschool, Mansholtlaan 18, Wageningen, lokaal 121-122	
09.30 uur	Opening Lokaal 121-122	Opening door voorzitter VBG, de heer Cees de Jong Welkomstwoord directie Aeres Hogeschool, mevrouw Madelon de Beus Toelichting programma door Susan Potiek, secretaris VBG	
09.45 uur	VBG 25 jaar (1994 – 2019)	Highlights van 25 jaar door bestuurslid Bert van Opstal (m.m.v. Cees de Jong)	
10.00 uur	Introductie	Introductie gastsprekers	
10.15 uur	Ronde 1 Inspiratiesessies	Ronde 1: 10.15 – 11.15 uur	Ronde 2: 11.45 – 12.45 uur
11.15 uur	Pauze	<ul style="list-style-type: none"> ○ Leren voor Duurzame Ontwikkeling door Stan Frijters (Aeres Hogeschool). Lokaal 225 ○ Groene Norm door Wim Grooters. Lokaal 203 ○ Nature based solutions door Joop Spijker (WUR). Lokaal 216 ○ Diergezondheid en dierenwelzijn door: Marko Ruis (WUR, Van Hall Larenstein). Lokaal 202 ○ Beweiding – weidegang (in relatie tot maatschappelijke acceptatie melkveehouderij) door Agnes van den Pol (WUR). Lokaal 110 ○ Biobased Products (lesmaterialen) door Emiel Wubben (WUR). Lokaal: 201 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Leren voor Duurzame Ontwikkeling door Stan Frijters (Aeres Hogeschool). Lokaal 225 ○ Groene Norm door Wim Grooters. Lokaal 203 ○ De Levende Tuin en lesmaterialen door Kim van der Leest. Lokaal 122 ○ Smart Farming, laatste stand der techniek door Thomas Been (WUR) Lokaal 202 ○ Lesmateriaal en -spellen met Wageningse kennis, ook voor VMBO door Jamila de Jong (WUR). Lokaal 216 ○ Groen Kennisnet door Pieter Boetzkes (WUR). Lokaal 110 ○ Vertical Farming door Emiel Wubben (WUR). Lokaal 201
11.45 uur	Ronde 2 Inspiratiesessies		
		Nb. Meer informatie over inhoud inspiratiesessies en gastsprekers: zie bijlage. of via: https://www.vbgscholen.nl/workshops-25-jarig-bestaan/	
12.45 uur	Groepsfoto	Groepsfoto en presentje voor de VBG-scholen	
13.00 uur	Lunch		
13.30 uur	Naar rondleiding	Vertrek naar locatie, op loopafstand	
13.45 uur – 15.30 uur	Rondleiding naar keuze	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rondleiding NIOO, 'Een gebouw dat leeft' met laboratoria, kantoren, kassen, proefvijvers; een proeftuin voor ecotechnologie. ○ Rondleiding door natuurtuinen van Lumen en Atlas, natuurpareltjes op de WU-campus door Joop Spijker (WUR). Extensief beheer met bijzondere planten en dieren door relatie tussen bodem, water, natuur en recreatief gebruik. Max 15 personen. Sluit aan bij inspiratiesessie 'Nature based solutions' ○ WUR Campustour: een rondleiding over het Campusterrein o.l.v. WU-studenten die zijn opgeleid als Campustourgids. O.a. kijkje in onderwijsgebouw Orion en Forum, info door Pieter Boetzkes over GroenKennisnet. Max. 12 pers. per tour. 	

VBG 25 jaar voor Groen vmbo!

Deelnemers 22 maart 2019 VBG 25 jaar

Deelnemers: 90 personen:

Leden van maar liefst 29 VBG-scholen, Wageningen Universiteit, Ministerie OCW, Groen Kennisnet, Groen Connect, Aeres Hogeschool, Groene Norm, Branchevereniging VHG voor hoveniers/groenvoorzieners, De levende tuin.

3.4 VBG-Buitenlandse studiereis 2019

VERSLAG Studiereis VBG 2019: Duitsland, Berlijn
24-28 September 2019

Thema: Technologie in de groene sector (Technologie im Agrarbereich und in den Grünen Berufen)

Leden van de VBG (directie, temleiders en docenten VMBO Groen) maakten van 24 t/m 28 september 2019 een buitenlandse studiereis naar Duitsland (Berlijn en omgeving).

Reisgroep:

Doel van het bezoek

De studiereis stelde de leden de VBG in staat gezamenlijk kennis te vergaren over actuele, nieuwe ontwikkelingen op gebied van (Groen) onderwijs met een accent op *'Technologie in de groene sector'* aan de hand van voorbeelden in of verbonden met het (groene) beroepsonderwijs en overleg te voeren over de opzet, organisatie, inhoud, didactiek, beoordeling/waarderen en docentcompetenties.

Meer specifiek ging het om het kennismaken met manieren van aanpak, materialen, projecten, activiteiten, structuren, waarmee deelnemers hun eigen visie op *'Technologie in de groene sector'* vanuit de school ontwikkelen en vormgeven.

Thema 2019: Technologie in de groene sector

Meer informatie: zie hoofdstuk 6 én artikel (bijlage 1).

Een inleiding:

(Agrarische) technologie wint terrein in de groene sector. De groene sector heeft zich ontwikkeld tot een industrie die gedreven wordt door data en moderne technologieën. Een ondernemer kan vandaag de dag, eenvoudigweg op zijn laptop, hectaren vol gewassen beheren of het bedrijf in kaart brengen op een smartphone. Met intelligente systemen oogst-opbrengsten meten, infrarood sensoren inzetten die de gezondheid van gewassen in de gaten houden of een gezonde leefomgeving in steden garanderen. Onbemande luchtvaartuigen die activiteiten in real time in kaart te brengen in de stad of groene buitengebieden. Nieuwe technieken voor alternatieve energiebronnen, gezondere voeding, slim omgaan met water, met afval en tuinen verticaal inrichten in de stad en nog veel meer.

Inzet van deze nieuwe manieren van werken wordt de 'Groene' toekomst. Een milieubewuste toekomst waarvoor we jongeren op onze vmbo's opleiden met kennis, met vaardigheden en met een proactieve houding ten aanzien van technische-, maatschappelijke-, economische- én duurzaamheidsthema's. Geloof in eigen kunnen, eerlijkheid, verantwoordelijkheid en samenwerking.

Resultaatgerichte excursie

De excursie is ingericht op het verzamelen van voorbeelden over o.a. *'Technologie in de groene sector'* uit het (groene) beroepsonderwijs en haar partners (bedrijven, overheden, instellingen, e.d.) in Duitsland. Het centrale uitgangspunt is dat de studiereis voor de deelnemers input oplevert over het thema, zowel inhoudelijk, didactisch als logistiek (in de regio). Met dit uitgangspunt komen sub-thema's aan bod zoals:

- Het Duitse onderwijssysteem en het beroepsonderwijs in het bijzonder.
- Inzicht in de Duitse werkwijze m.b.t. de moderne technologie in de groene sector en het onderwijs.
- De huidige situatie in het Duitse (groene) beroepsonderwijs: overeenkomsten en verschillen met de Nederlandse situatie; hoe benadert men kansen en uitdagingen.
- De relaties en verbindingen tussen de school en de lokale regio. Hoe worden die relaties vormgegeven bijvoorbeeld met bedrijven, instellingen en overheden.
- Op welke wijze is uitwisseling mogelijk en met welke Duitse scholen?
- Hoe maken (groene) scholen in Duitsland hun onderwijs aantrekkelijk, ook met het oog op de instroom.
- Hoe werkt het thema het in de praktijk?
- Wat is de inhoud en welke rol spelen de docenten/leerlingen/partners?
- Welke docentcompetenties zijn nodig om het thema te ondersteunen?
- Hoe vindt borging van de bereikte resultaten in de (groene) opleiding plaats?

De studiereis richtte zich sterk op het opdoen van inspiratie en ideeën en transfer naar de eigen situatie.

Aantal deelnemers: 38 (zie namenlijst in het verslag).

Het Thema werd ingeleid op een voorbereidende bijeenkomst. De 38 deelnemers waren 2 weken voorafgaande aan de reis te gast bij 'De Lingeborgh'. Het programma is toegelicht door Hans Smit, Cees de Jong, Bert van Opstal en Susan Potiek. Ter introductie van het thema is een gastspreker uitgenodigd. De heer Erik Pekkeriet, hij is Business Development Manager Agro Food Robotics - Wageningen University & Research. Hij heeft een interessante inleiding verzorgd met als titel Sleuteltechnologieën Agri-Food

Veel hightech is beschikbaar, maar weinig wordt nog toegepast. Dit gaat naar verwachting de komende jaren veranderen. De groene vingers zullen in belangrijke mate plaats maken voor sensoren, algoritmen, lerende systemen en robots. De arbeid en banen veranderen daarmee. Hieronder enkele links die de technologische ontwikkelingen schetsen. De inzet van overheid en industrie daarin meegenomen en de transities die vorm worden gegeven. Zijn hand-out:

❖ Missies voor topsectoren en innovatiebeleid	
❖ Kansen voor Nederlandse Robotica	
❖ Work is gaming (Worklife balance in de glastuinbouw van 2030)	
❖ Werken aan de robotsamenleving	
❖ Agro Food Robotics binnen Wageningen University & Reserach	
❖ Lesmodule agrorobotica	

Het Programma

Voor vertrek ontvingen alle deelnemers de VBG-studiereis reader waarin het programma is opgenomen.

	Time ±	Program	Remarks
Tuesday 24 September 2019			
	09:45 10:45 12:00	Travel by coach to Berlin: <ul style="list-style-type: none"> • Opstapplaats Dongen • Opstapplaats Soesterberg • Opstapplaats Hengelo 	Please provide your own lunch.
	14:00	On the way to Berlin visit: Trainingscentre Haus Düsse, 'Landwirtschaftskammer Nordrhein-Westfalen' Soest, Germany. Dinner "en-route"	
	22:00	Continue journey to Berlin, Check in at Motel One Berlin-Alexanderplatz	
Wednesday 25 September 2019: The general picture			
Morning	08.00	Breakfast and walk to the Dutch Embassy.	
	09:00 09:30 11:00	Arrival at the embassy, introduction by Peter Vermeij, landbouwrapraad. Andreas Heym: Introduction on the general picture of education in Germany, zooming in on vocational education and the theme; Opportunity for questions, discussion. In two groups: Brief tour through the building (architect Rem Koolhaas) >>	
	12:30	Lunch	
Afternoon	13:30	Visit an inspiring green enterprise in Berlin: aquaponicfarm ECF.	
	16:00	Transfer back to hotel, via some city highlights	
	19:00	Dinner, reflection and discussion	
Thursday 26 September 2019: School praxis and 'Berufsbildung'			
Morning	08:00	Breakfast	
	09.30	Interactive visit to different schools* in alternating groups:	*Meer informatie tijdens de reis.

		<ul style="list-style-type: none"> • Oberstufenzentrum Werder • Peter Lenne Schule • Oberstufenzentrum-Mol 	
Afternoon	12:30	Lunch possibly at the school	
	13:30	Continued interactive visit to different schools in alternating groups.	
	16:00	Transfer back to the hotel	
Evening	19:00	Closing dinner. Reflection and discussion, top 40-ideas	
Friday 27 September 2019: Culture and Nature			
Morning	08:00	Breakfast	
Morning and afternoon	09:00	Personal choice of activities: discover Berlin on your own or participate in a nature trail. <ul style="list-style-type: none"> • Discover Berlin: at your own choice. • Nature trail: refer to info on the next pages. 	Any costs involved are <u>NOT</u> included in the budget. This also applies for dinner and lunch.
Saturday 28 September 2019			
	08:00	Breakfast	
	09:00	Check out hotel.	
	09:30	Return journey via the same stops as at the route on Tuesday 24 th : <ol style="list-style-type: none"> 1. Hengelo/Soesterberg/Dongen 	

Verslag per dag

Dinsdag 24 september 2019

Trainingscentre Haus Düsse,

'Landwirtschaftskammer Nordrhein-Westfalen', Soest, Duitsland.

Verslag door Fenneke van Lent en Erna Daanen (De Lingeborgh).

Op dinsdag 24 september, hebben we halverwege de rit naar Berlijn, een tussenstop gehad in Bad Sassendorf, waar we een bezoek hebben gebracht aan het opleidings- en onderzoekscentrum Haus Dusse. Haus Dusse werd in 1942 gebouwd door de Nederlander Dhr. Dusse.

Na een uiterst vriendelijk ontvangst kregen we een presentatie over deze onderwijsinstelling gericht op dier- en plantenproductie. In Haus Dusse worden opleidingen verzorgd voor de landbouwsector binnen de regio Nordrhein-Westfalen. Elke leerling krijgt een tweewekelijkse training waarbij ze een breed lessenprogramma krijgen aangeboden. Van 6.00 uur 's ochtends tot 18.00 uur 's avonds worden er

lessen verzorgd binnen de varkenshouderij, melkveehouderij en kippenhouderij. Deze studenten zitten twee weken op het internaat van maandag tot en met woensdag. Daarnaast verzorgt Haus Duse ook 3-jarige beroepsopleidingen.

De student krijgt bij de start een i-Pad in bruikleen. Er wordt veel gebruik gemaakt van de i-Pad, een voorbeeld daarvan is het gebruik van een app waarbij de studenten te zien krijgen wat er tijdens de praktijkles in de stal op een bepaalde afdeling gedaan moet worden. Door het gebruik van technologieën en digitalisering winnen zij tijd. Het gebruik van een device is in deze tijd belangrijk en wordt in de toekomst steeds belangrijker. Voor de student en docent, maar natuurlijk vooral in het bedrijfsleven.

Het is belangrijk voor het opleidingscentrum om alle ontwikkelingen binnen de sector zo goed mogelijk te blijven volgen. Dit is nodig om studenten zo goed mogelijk op te leiden en alle verschillende facetten van het vak te kunnen laten zien en ervaren. Er is bijvoorbeeld een ruimte die door GEA Farm Technologies is ingericht waar alle nieuwe en verschillende opties voor stalaankleding te bekijken is. Daarnaast is er een melkrobot en cowcam waarmee studenten data kunnen verzamelen en waarbij bepaalde processen geautomatiseerd kunnen worden.

Elke ondernemer in de landbouwsector in de regio Nordrhein-Westfalen staat een deel af om het opleidingscentrum te financieren. 25% van de inkomsten komt van de bedrijven en 75% is omzet uit eigen bedrijf van het opleidingscentrum. Personeel wordt bekostigd door de overheid.

Projecten;

- Haven Rotterdam, landbouw in een stedelijke omgeving. Hierbij is een drijvende boerderij geconstrueerd.
- Urban Farming

Feiten:

- 323 hectare terrein;
- 40.000 (bij benadering) bezoekers per jaar;
- 600 studenten doorlopend in opleiding;
- Vanaf 2005 is het studenten aantal verdubbeld;
- 50% van de studenten dat zich aanmeldt, komt niet van oorsprong uit de landbouwsector;
- Haus Duse staat voor levenslang leren;
- Docenten die er werkzaam zijn, zijn in de meeste gevallen mensen uit de beroepsgroep.

Woensdag 25 september 2019:

Bezoek Nederlandse ambassade te Berlijn

Verslag door: Susan Potiek

We werden ontvangen door leden van de Landbouwwraad, gestationeerd in de ambassade van Berlijn: de heer Peter Vermeij (Landbouwwraad) en Merijn Bos (Landbouw adviseur) van Landbouw Netwerk Duitsland. Het Landbouw Attaché Netwerk Berlijn is onderdeel van het wereldwijde Landbouw Attaché Netwerk van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en behartigt in Duitsland en Zwitserland de belangen van de Nederlandse agrifood- en tuinbouwsector. Zij werken nauw samen met de Topsectoren Agri&Food en Tuinbouw&Uitgangsmaterialen en andere afdelingen binnen het Economisch Netwerk Duitsland.

Zij hebben als taken:

- informatieverstrekking aan de Nederlandse overheid, het agrarisch bedrijfsleven en de belangenorganisaties over agrogerelateerde politieke en economische ontwikkelingen in Duitsland en Zwitserland op het gebied van gemeenschappelijk landbouwbeleid/visserijbeleid, voedselkwaliteit en -veiligheid, duurzame grondstofketens, dierenwelzijn, visserij, natuur en biodiversiteit
- handels- en investeringsbevordering voor de Nederlandse agrosector
- informeren van het Nederlands bedrijfsleven over relevante ontwikkelingen in de Duitse en Zwitserse agrosector
- informeren van het Duits bedrijfsleven over relevante ontwikkelingen in Nederland ten behoeve van samenwerking binnen de agrofood- en tuinbouwsector
- voorlichting aan de Duitse overheid en de deelstaten over politieke en bestuursmatige ontwikkelingen op het gebied van landbouw, natuur en voedselkwaliteit.

Zij ondersteunen Nederlanders bij:

- beantwoording van handelaanvragen
- marktinformatie op maat over een bepaalde sector of regio
- het verkrijgen van informatie over wet- en regelgeving, Duitslandbreed of in de deelstaten
- informatie over vakbeurzen, congressen en agrobijeenkomsten
- organisatie van handelsactiviteiten zoals seminars, handelsmissies en netwerkbijeenkomsten
- organisatie van collectieve beursdeelname en promotie van de Nederlandse agrosector

De heer Peter Vermeij werkt sinds september 2018 als landbouwwraad op de Nederlandse ambassade in Berlijn. Met het team in Berlijn, München en Kopenhagen werkt hij aan het verbinden van beleidsmakers, innovatieclusters en bedrijfsleven. Daarbij ligt de focus op toekomstthema's als digitalisering, duurzaamheid, vergrijzing, milieu en voedsel. Voor wat betreft handel en export weten mensen in deze buurlanden elkaar te vinden. Waar nodig worden Nederlandse bedrijven die actief zijn of willen worden in de agrosector in Duitsland, Zwitserland, Denemarken, Zweden en Noorwegen voorzien van informatie over markt, netwerken en regelgeving.

De heer Vermeij, opgeleid als landbouwingenieur aan Wageningen UR, heeft een lange carrière achter de rug op de ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Economische Zaken. Hij werkte

recent als Consul-Generaal in München. Ook was hij in die stad in een eerdere periode van zijn loopbaan vijf jaar vicepresident bij het Europese Octrooibureau.

Met zijn jarenlange werkervaring kent hij het land van binnenuit. “Duitsers waarderen ons land”, zegt hij. “Er wordt positief over Nederland gesproken. We staan er goed op, onze uitgangspositie als exporteur is uitstekend.”

Verslag door: Kay van Gestel (Campus 013):

Lezing door: Andreas Heym: introductie op het Duitse onderwijssysteem

De Nederlandse Ambassade in Berlijn werd op 2 maart 2004 officieel in gebruik genomen door koningin Beatrix en de Duitse en Nederlandse ministers van Buitenlandse Zaken.

Het gebouw werd ontworpen door de Nederlandse architect Rem Koolhaas. Het gebouw mocht maximaal 24 meter hoog zijn en er moest een binnenhof zijn. 20% van het gebouw moest bewoond worden. Dit gaat om 5 woningen. Het is een transparant gebouw voor een open samenleving. Gedurfd en brutaal in vormgeving. Maar ook een gebouw dat zich niet meteen prijs geeft. Het zit vol met geheimen. Het gebouw is modern vanbinnen.

De ambassade is gelegen aan de Klosterstraße in het hartje van Berlijn, aan de rivier de Spree. Het ontwerp van Koolhaas oogt als een glazen kubus. Dit "kaartenhuis", zoals Koolhaas het zelf noemt, heeft geen aparte verdiepingen, maar is gebouwd als een soort hellingbaan die door het hele gebouw cirkelt. Het gebouw heeft een groot aantal verschillend uitgevoerde automatische deuren. De vergaderzaal van de ambassadeur is een glazen ruimte die boven de binnenplaats hangt.

vergaderzaal van de ambassadeur is een glazen ruimte die boven de binnenplaats hangt.

Dwars door het gebouw loopt een diagonale zichtas die uitzicht biedt op de Fernsehturm. Dit uitzicht is in het kadaster van de stad "voor eeuwig" vastgelegd, wat betekent dat er nooit gebouwd mag worden tussen de ambassade en de Fernsehturm. Alle kunst in het gebouw is van Nederlandse kunstenaars met uitzondering van een aantal afdrucken van Reigning Queens van Andy Warhol, waarin hij Beatrix der Nederlanden heeft afgebeeld.

Filmpje:

Artikel Landbouwraad november 2019

Kennisuitwisseling met Duitsland zeer vruchtbaar

Uitwisselingstrajecten voor Nederlandse partijen in Duitsland hebben een belangrijke gemene deler: de uitwisseling gaat makkelijk en de ontvangst is zeer gastvrij. Deelnemers hebben vaak vergelijkbare uitdagingen en Europese kaders, maar heel verschillende speelvelden en oplossingen. Dat is een vruchtbare basis voor uitwisseling.

Uitwisseling

Er is bij bezoeken vanuit de Nederlandse agri-foodsector aan Duitsland al snel sprake van een vriendschappelijke, open sfeer waarin zonder moeite tot op hoog niveau wordt uitgewisseld. Samen met de vergelijkbare uitdagingen in de agrarische sector leiden de bezoeken bijna altijd tot concrete vervolgspraken: er komen tegenbezoeken, er worden handelsrelaties en zelfs school-partnerschappen opgezet. Zo kunnen Nederlandse beroepsopleidingen binnenkort zelfs begeleiding van een Berlijnse startup in aquaponics verwachten!

In Duitsland stond ook het jaar 2019 weer in het teken van kennisuitwisseling en kennisdeling tussen Nederland en Duitsland. Onder anderen jonge boeren, agro-ondernemers en docenten uit het groen onderwijs bezochten meerdere regio's in Duitsland, de grootste handelspartner op het gebied van agri-food. Er ontstonden nieuwe inzichten, inspiraties en partnerschappen.

Jonge boeren

De jonge boeren van Nederland en Duitsland staan voor grote uitdagingen: de markt vraagt om betaalbaar eten en stelt tegelijkertijd steeds strengere eisen aan kwaliteit en duurzaamheid. Het veranderende milieu eist innovaties op het vlak van klimaat, biodiversiteit en het gebruik van grondstoffen. Hoe ga je daarmee om en hoe maak je daarbij de verbinding met de consument en maatschappij? Kan digitalisering helpen? Of samenwerking met startups? Met deze vragen en veel nieuwsgierigheid reisden in mei vijftien jonge Nederlandse boeren naar de deelstaten Mecklenburg-Voor-Pommeren en Brandenburg om daar Duitse collega's te ontmoeten. Samen bezochten ze een aantal bedrijven, waarbij de Nederlandse deelnemers hun ogen uitkeken als het ging om de bedrijfsgrootten, die in deze voormalig Oost-Duitse deelstaten regelmatig boven de 2.000 hectare ligt.

Geïnspireerd geraakt

Voor deze bedrijven is modernisering, digitalisering en het aantrekken van voldoende goedgeschoold personeel topprioriteit. Zij raakten weer geïnspireerd door de manier waarop hun Nederlandse collega's met ondernemerschap de verbinding met de maatschappij zoeken.

Als kers op de taart haakten Koning Willem-Alexander en Koningin Maxima aan tijdens hun werkbezoek aan Brandenburg. Bij de gesprekken met de Koning en Koningin kregen de deelnemers de unieke kans om direct met de eveneens aanwezige deelstaatspresident en -ministers uit te wisselen over de toekomst van de landbouw in Brandenburg en Nederland.

Op zoek naar feiten over bio-sector

Met meer dan de helft van de Duitse inwoners en hun grote koopkracht is Zuid-Duitsland een grote, belangrijke markt in Europa. Om te ontdekken of dat ook zo is voor Nederlandse biologische producten gingen twaalf Nederlandse bio-ondernemers in juni op 'fact-findingmissie' naar München in de deelstaat Beieren. Een reeks workshops over zakendoen in Zuid-Duitsland en de Duitse biologische sector werd afgewisseld met bezoeken aan supermarkten en een bezoek aan een biologische groothandel, inclusief gesprekken met inkopers. De deelnemers konden zich zo uitgebreid over de markt in Zuid-Duitsland laten informeren. Deze oriënterende reis bood de deelnemers de mogelijkheid om te kijken welk handelsconcept bij de producten en bij de filosofie van hun eigen bedrijf past. Niet elk product is voor elke potentiële afnemer even geschikt.

Studiereis groen onderwijs

De zaden voor een innovatieve, toekomstbestendige landbouw worden gezaaid in het groen onderwijs. De Nederlandse Vereniging Buitengewoon Groen (VBG) verenigt het groen onderwijs van 36 scholen met

groene beroepsopleidingen. Zij organiseren regelmatig studiereizen en kwamen in september voor de tweede keer naar Duitsland. Dit keer met 38 leraren onder leiding van voorzitter Cees de Jong.

Beroepsopleidingen in zowel Nederland als Duitsland worstelen voor een groot deel met gelijke vragen: hoe maken we de beroepen aantrekkelijk? Hoe bereiden we de leerlingen zo goed mogelijk voor op het bedrijfsleven? En hoe houden we de snel ontwikkelende technologische mogelijkheden ingebed in de opleidingen?

In Duitsland volgen jaarlijks circa 12.500 leerlingen aan ruim 350 beroepsscholen een opleiding in een van de zogenaamde 'groene beroepen'. De studiereis van de VBG ging naar een nieuw demonstratie- en opleidingsbedrijf in Noordrijn-Westfalen, naar startups in Berlijn en naar beroepsscholen rondom Berlijn.

Onder de indruk

De groep was zeer onder de indruk van het vakmanschap aan de Duitse beroepsscholen. Hier kun je een beroepsopleiding tot bachelorniveau volgen: de meesterbrieven geven deze belangrijke beroepen extra status en aantrekkingskracht. Wat ook in het oog sprong was het duale opleidingssysteem: een deel van de opleiding wordt op school gevolgd en een deel tijdens lerend werken. Daarvoor sluit de scholier een 'leercontract' af met een geaccrediteerd bedrijf. Daar zijn er duizenden van, wat het opleidingssysteem zeer toegespitst en divers maakt. Met de keuze van het opleidingsbedrijf wordt gekozen voor een passende specialisatie.

Voor- en nadelen

De Nederlanders spraken met hun Duitse collega's over de voor- en nadelen van het duale opleidingssysteem. De grootste voordelen zijn dat de leerlingen snel in het ondernemerschap worden meegenomen en het bedrijfsleven zeer nauw betrokken is bij de invulling van de opleidingen. Een belangrijk nadeel is het accreditatiesysteem: daardoor komen leerlingen vooral in gevestigde bedrijven terecht en dat zijn niet automatisch de meest innovatieve. Daarom bezocht de groep ook agri-food-startups in hartje Berlijn, om te zien en horen hoe zij de verbinding met de beroepsopleidingen zoeken.

Wilt u meer weten over deze bezoeken en de rol die LAN en RVO.nl daarbij spelen? Houd de volgende websites in de gaten voor meer informatie:

<https://www.agroberichtenbuitenland.nl/landeninformatie/duitsland>

<https://www.rvo.nl/onderwerpen/internationaal-ondernemen>

Merijn Bos & Nikki Third, Landbouw Attaché Netwerk Duitsland November 2019

Woensdagmiddag 25 september 2019: ECF Aquaponic Farm

Het 1.600 m² grote project is in samenwerking met Exner Grüne Technik gerealiseerd. Het debuutjaar van ECF mag succesvol genoemd worden. ECF vermarkt de productie uit het modernste aquaponic project van Europa uitstekend. Wekelijks komen er 300 consumenten verse groenten en vis in de ECF shop halen, omdat zij betalen voor een abonnement. Daarmee is de kas wekelijks 'uitverkocht'

Donderdagmiddag 26 september 2019

Verslag door: Eric van Heugten (Commanderij College)

Deze middag hebben we de Peter Lenné Schule bezocht. De school is vernoemd naar de landschapsarchitect Peter Lenné die vooral bekend is geworden van zijn tuin Sanssouci en het park Tiergarten bij Berlijn.

Peter Lenné: landschapsarchitect (1789-1866). Ontwierp veel grote parken in het oosten van Duitsland, onder meer in Potsdam en Berlijn (Tiergarten). Stichtte de eerste hoveniersopleiding in Duitsland.

Deze school biedt opleidingen op voorbereidend en middelbaar onderwijs. Ze bieden opleidingen aan voor hovenier, bloemisterij, bosbouw en dierverzorging. Ze hebben specialisaties in fruit, glas, biologische en boomteelt en voor begraafplaats en landschapsbeheer. Er is veel werk in deze gebieden. Het leerlingaantal bedraagt op dit moment 1400 en fluctueert met de economie rond Berlijn. Het type leerling op deze school is een geïnteresseerde leerling die bewust voor een natuurlijke opleiding kiest. De school heeft veel samenwerking met scholen in Nederland, vooral op het gebied van schoolmanagement. De grootste uitdaging van deze school is de ICT infrastructuur.

Het internet is traag en er is geen Wifi. Digitalisering van het onderwijs staat daardoor nog in de kinderschoenen. De wens van de directeur is om met I-Pads te werken, maar dan moet het personeel ook geschoold worden. De Bondsregering stelt geld beschikbaar voor ICT-investeringen maar iedere deelstaat beslist zelfstandig over de inzet van deze gelden. Zo zijn de scholen de dupe van politieke verdragen.

Tijdens de rondleiding blijkt dat de school over goede

faciliteiten beschikt voor Groen onderwijs. Als extra project is ingezet op onderzoekjes in het laboratorium en alternatieve energie zoals zonnecollectoren, biogasinstallatie en Hydro-filtersystemen. De school vierde op deze dag de verjaardag van Peter Lenné en nodigde ons uit dit mee te vieren. Ook willen ze graag samenwerken met Nederlandse scholen en staan ze open voor uitwisselingen.

TOP 40, Opbrengsten voor de deelnemers aan de VBG-studiereis 2019 Berlijn:

Deze tops nemen wij als deelnemers mee naar onze scholen n.a.v. de studiereis Berlijn 2019

Schoolnaam	1e onderwerp met korte toelichting.	2e onderwerp met korte toelichting.
Melanchthon	Opzetten van een aquaponic systeem biedt porachtige mogelijkheden voor Bleiswijk.	Verbinding met de buitenwereld vergroot de binnenwereld
Melanchthon	Schooltuin verder ontwikkelen. Op Peter Lenne Schule (Berlijn) was de schooltuin goed doordacht.	Educatie over kringloop. Leerlingen creatief leren denken.
VBG Amersfoort	De (digitale) leraar wordt een noodzakelijke productiefactor.	Duaal onderwijs is de succesfactor. Mobiele telefoons hebben hun langste tijd gehad.
Campus 013 Tilburg	Verticale groeikasten, gaaf voor in ons restaurant en steeds alles vers	Virtual bril, je kunt er alles meedoen. De toekomst en vooruitstrevende technologische ontwikkeling
Melanchthon	Digitalisering (digitale vaardigheden van leraar en leerling) zijn een beslissende productiefactor nu en in de toekomst en niet alleen in de groene sector.	Een bedrijfsmatige component bij het beroepsonderwijs hybridiseert contexten en verhogen de motivatie van zowel lesgever en lesnemer.
Melanchthon	Uitwisseling met Peter Lenne Schule (Berlijn) veel overeenkomsten in visie en uitvoering maakt samenwerking mogelijk.	Vertical farming. Zeer goed toepasbaar in onze gezonde kantines op school. Ook in Nederland mogelijkheden met bijvoorbeeld nGrow Wizz Kid
Melanchthon	Aquaponics geven veel didactische mogelijkheden voor circulaire landbouw. Directeur ECF wil aquaponics in Bleiswijk begeleiden.	Duale opleidingssysteem met partnerbedrijven en een sluitend verdienmodel hybridiseert en motiveert !!
Elde College	Keuzevakken. Sector- en profieloverstijgend aanbieden voor maatgerichte leer-werktrajecten.	Intensiveren netwerken (collega-scholen en bedrijven/instellingen) vergroot mogelijkheden en voegt veel kwaliteit toe aan de opleidingen.
CSG Anna Maria van Schurman	Verticale teelt in glazen kasten, verbinding technologie binnen Groen	Holo-en (als nieuw werkwoord) de virtuele bril. Deze gebruiken bij het opmeten van stallen, het ontwikkelen van tuinen, het arangeren van bloemwerk, het bezoeken van bedrijven, ...
Melanchthon Business School	Aquaponics. Zelf een productie unit proberen te bouwen	Biogas. Ivm duurzaamheid een kleine proef opstelling maken om leerlingen bewust te maken

Van Lodenstein College Hoevelaken	Watermanagement toepassen rond de school. Regenwater begeleiden voor groene oplossingen (helofytenfilter)	onderzoekstation als werkplek toevoegen aan praktijksituaties op school.
Van Lodenstein College	Aquaponics. Een verdienmodel met dier en plant op natuurlijke wijze (circulaire landbouw)	Daarnaast toepasbaarheid van hololens in het onderwijs om leerlingen ruimtelijk inzicht te ontwikkelen in de beroepsgerichte vakken"
Csg. Anna Maria van Schurman	De MergeCube, een zeer simpel instrument waarmee er een wereld opengaat voor leerlingen en ook voor onderwijzend personeel. Super gaaf.	Landbouwraad Peter Vermeij met een integratief overzicht van de Duitse landbouw en het onderwijs.
Csg. Anna Maria van Schurman	Idee mbt verticaal tuinieren (voor onze toekomstige nieuwe school). Op de schooltuinen kruiden etc en deze bij Koken (vap) toepassen	Het buitenlokaal is voor vele doeleinden te gebruiken. Denk aan de prachtige schooltuin.
Camel College Salland	Ho-Lo Lens, kennis maken met andere manieren om les te geven en iets uit te leggen	VR, kennis maken met nieuwe digitale manieren van lesgeven
Carmel College Salland	Circulaire economie, zelf plastic draad maken voor 3D-printer met doppen verzamelen	Praktijkleren op bedrijven (duale systeem)
Carmel College Salland	De aquaponicsfarm ECF (mooi voorbeeld van circulaire landbouw)	Het onderzoekslaboratorium voor de leefomgeving is ook in Nederland te realiseren en zeer interessant voor onze leerlingen.
Carmel College Salland	De mogelijkheden van de Peter Lenné Schule (Berlijn)	Ik was zeer belangstellend omdat ik privé een aquaponic heb draaien (al 20 jaar) en we op CCS ook met deze materie bezig zijn. Ik ben blij verrast geweest dat het commercieel haalbaar is gebleken. Ook dat niet alleen de afvalstoffen (mest) van de vissen werd gebruikt maar ook de CO2.
Carmel College Salland	Biogasinstallatie voor 3e wereldlanden. Ook de kleinschaligheid en veelzijdigheid van planten/bomen.	Daar heb ik dingen op kleine schaal gezien die op onze school ook goed toepasbaar zijn. Zoals rietfilter
Carmel College Salland	Deze school is bijzonder geschikt om een uitwisseling mee te doen."	Oberstufenzentrum Werder
Carmel College Salland	Buiten de doelen van de reis: De holo lens van Microsoft en de A.R. dobbelsteen.	Dit centrum is bezig met duurzame thema's zoals levensduur koeien verlengen / biogasinstallatie / en vooral: minder krachtvoer aan de koeien te geven zodat soja e.d. niet meer uit zuid amerika ingevoerd hoeven te worden."

Carmel College Salland	En verder was de reis zeer gezellig en heb ik heel wat geleerd van andere deelnemers over de groene technologie. Zelf ben ik in eerste instantie technicus met een grote groene interesse."	
Curio Prinsentuin vCooth	Voortgang technologie. Wij zijn in Nederland veel verder zijn dan gedacht met technologie in het onderwijs dan in Duitsland. Ik had veel hogere verwachtingen van het Duits onderwijs... Was toch wel een eye-opener.	Vertical farming. Ontzettend leuk om dit te ervaren tijdens onze lunch op woensdag. Mooi op te zien hoe deze start-up is opgezet en zo groene technologie en gezonde (vega) voeding laat zien en ervaren. De ervaring werd versterkt door de combinatie nieuw en hip in een oud maar prachtig gebouw.
Elde College	Toch vooral de technische mogelijkheden die collega Ewout heeft laten zien omdat ik daar met mijn achtergrond als techniekdocent wel iets mee kan.	De contacten die ik heb gelegd met de deelnemende collega's (netwerk)
Campus 013	Verticaal verbouwen. Zoals kruiden en sla; goed toepasbaar in Nederland op school	De digitale wereld van Ewout Warringa
Curio, Prinsentuin van Cooth	technologie meer laten samenwerken met groen, bij ons op school zijn dat echt twee verschillende sectoren en werken weinig of niet samen.	introduceren van de Merge cube, in onderbouwlessen PSO en bio, m en m,
Elde College	Ervaringen van anderen: het is fijn om te horen wat de ervaringen van andere scholen zijn met betrekking tot dit onderwerp en te merken dat we met hetzelfde worstelen en dat we creatief zijn!	We doen het goed: de scholen in Duitsland lopen in feiten behoorlijk ver achter ten opzichte van ons. Hierdoor heb ik helaas met betrekking tot het bovenstaande onderwerp weinig tot niets kunnen meenemen. Wel goed om te zien dat ze op de goede weg zijn.
Commanderij College Gemert	Aquaponics was interessant. Maar niet direct toepasbaar op mijn school (helaas).	Hololens en Merge cube zijn interessant, helaas was dit een toevallige aanvulling en geen onderdeel van het programma.
Commanderij College Gemert	Het totale programma heeft voor mij het netwerken al belangrijkste opbrengst geleverd.	De technologie die we gezien hebben is in Nederland ook aanwezig en soms zelfs verder ontwikkeld. Dat neemt niet weg dat het goed blijft buiten de deur te kijken."

Twents Carmel College	Aquaponic en Hydroponic hoe kunnen we deze techniek toepassen binnen de groenlessen.	Contacten met het Vechtdal college. We gaan voor een samenwerken tussen beide scholen op het gebied van techniek en groen.
De Meerwaarde	Presentatie door Ewout Warringa. Zeer intrigerende technologie, met mogelijk een grote toekomst in het onderwijs, om abstracte onderwerpen te visualiseren voor leerlingen.	Aquaponic. De passie van de oprichter en de noodzaak van duurzaamheid maakte dit een waardevol kijkje in de keuken daar.
Twents Carmel College	Het idee van in farm meenemen en toepassen en werken aan een gezonde school	Verticale tuinieren meer toepassen en op onze school toepassen,.

Nb. Het complete reisverslag, inclusief de opbrengsten, is na te lezen in het verslag van deze studiereis via: www.vbgscholen.nl

Overzicht van de eerdere VBG-studiereizen

Jaarlijks organiseert de VBG een buitenlandse studiereis voor haar leden in het najaar. Hieronder staat een overzicht sinds 2005. In 2019 stond de 14^e VBG-reis op het programma naar Duitsland.

Jaar	Land	Streek	Thema	Aantal deelnemers
2006	Duitsland	Mecklenburg/Vorpommern (Noordoost Duitsland)	3 O's (Onderwijs, Ondernemers & Overheid in gouden driehoek)	19
2007	Italië	Lombardije (Noord Italië)	Schoolbedrijven en groen onderwijs	26
2008	Zweden	Linköping en omgeving	Groen praktijkleren	35
2009	Denemarken	Kopenhagen/Arhus	Nieuw model beroepsonderwijs	22
2010	België	Vlaanderen	Samenwerking over de grens	28
2011	Engeland	Shrewsbury/Birmingham en omgeving	Buitenschools leren (learning outside the classroom)	24
2012	Oostenrijk	Wenen en omgeving	Vergroening vmbo-groen	27
2013	Tsjechië	Praag, Melnik, Benesov, Brno en omgeving	Ondernemend leren in groen onderwijs	28
2014	Spanje	Murcia en omgeving	Stadslandbouw	36
2015	Ierland	County Kilkenny / Dublin	Loopbaanleren / LOB	32
2016	Schotland	Edinburgh / Glasgow	Gepersonaliseerd leren	38
2017	Noorwegen	Oslo	Persoonsvorming / 'Bildung'	39
2018	IJsland	Reykjavik	Persoonlijk Leiderschap	39
2019	Duitsland	Berlijn	Technologie in de groene sector	38

4. FINANCIËLE VERSLAGEN

4.1 Financieel overzicht van de VBG, inleiding

In de volgende paragrafen aandacht voor de financiën van de vereniging. Deze is opgesplitst in twee paragrafen. In 4.2 treft u de financiën van de VBG van het verenigingsjaar 2018 aan, de definitieve versie. In de paragraaf daarna de financiële begroting voor het VBG verenigingsjaar 2019.

In 2018 zijn in totaal 33 scholen lid van de vereniging.

In 2019 zijn in totaal 36 scholen lid van de vereniging.

Werkwijze:

De secretaris van de VBG is belast met het aanleveren van alle facturen die de vereniging stuurd/mailt en alle betalingen die namens de vereniging voldaan dienen te worden. Alle financiële transacties die hieruit voortvloeien worden gedaan door de financiële afdeling van CPS waar de VBG-financien zijn ondergebracht.

Kascommissie:

In 2020 wordt wederom een kascommissie samengesteld met de opdracht alle financiële stukken te controleren en akkoord te bevinden. De financiële stukken voor de controle in 2020 hebben betrekking op:

- de exploitatie over de periode 1 januari 2018 t/m 31 december 2018 en de balans per 31 december 2018 van de VGB;
- de exploitatie over de periode 1 januari 2019 t/m 31 december 2019 en de balans per 31 december 2019 van de VGB.

De secretaris nodigt hiervoor twee leden uit van VBG-scholen. In overleg met deze personen wordt een passende datum en tijdstip afgesproken.

Indien u dit wenst kunt u zich hiervoor per mail aanmelden bij de secretaris.

4.2 Financiën VBG in 2018 (definitief)

Uitgegaand van in totaal 33 scholen, die lid zijn van VBG in 2018.

VBG 2018 1-1-2018/ 31-12-2018	Afgerond op hele €
Inkomsten	31.662
Ontvangen contributie leden 2018 (nov 2018)	26.700
Studiemiddagen/regio voorjaar 2018	700
Onttrokken aan bankslado in 2018	4262
Uitgaven	31.662
<u>Personele kosten (incl. 21 % BTW)</u>	23.595
<u>Activiteiten bestuur (totaal)</u>	
Gedecclareerde reiskosten bestuursleden/overleg/overig/regio overleg	1000
Overleg/representatie bij netwerk Groen	234
Representatiekosten ziekte/afscheid/diensten derden ed.	150
<u>Activiteiten leden</u>	
ALV 2018 (te Velp)	800
VBG-studiedag regionaal voorjaar 2018	200
Representatie leden /ziekte/afscheid/overig	150
<u>Website</u>	300
<u>Lidmaatschappen bij anderen 2018</u>	
Lidmaatschap AOC Raad/ keuzegids	2.802
Groene Tafel	1.000
Kamer van Koophandel	25
<u>Overige kosten</u>	
2018 naamschildjes	70
incidentele kosten (gebruik foto van ANP)	150
Rabobank	86
VBG-Buitenlandse studiereis 2018 (IJsland): 38 deelnemers: +€ 45.600,00 -/- € 46.700,00 kosten → Incidentele kosten € -1.100	1.100
Bijgewerkt: januari t/m 31 december 2018	

4.3 Financieel overzicht VBG in 2019

Uitgegaand van in totaal 36 scholen, die lid zijn van VBG in 2019.

Op basis van inschatting van het aantal leerlingen van 2019 bedraagt de schatting jaarlijkse contributie door de VBG-leden in 2019 ca. € 28.450,-

	€	Afgerond op hele €
Ontvangsten		29.750
Landelijke bijeenkomst maart 2019	1300	
Contributie 2019	28450	
Uitgaven		35.141
ALV 2019 (prognose)	4000	
Studiedag VBG 25 jaar maart 2019	3497	
Bestuursvergaderingen	500	
Website	626	
Betalingsverkeer	92	
Bijdragen /lidmaatschappen Groen Connect, Groene Tafel	2303	
Representatie	51	
Overige kosten	78	
Diensten derden/secretariaat (incl 21% BTW)	23994	
Saldo resultaat (negatief)		5.391
VGB Buitenlandse studiereis € 40.188 -/- € 37.338		2.850
Onttrokken aan banksaldo in 2019 (prognose)		2541

Nb. financiële stand van zaken per 15 nov 2019 i.s.m financiële afdeling VBG

4.4 Financiële begroting VBG voor 2020

Uitgegaand van in totaal 35 scholen, die lid zijn van VBG in 2019.

Op basis van inschatting van het aantal leerlingen van 2019 bedraagt de schatting jaarlijkse contributie door de VBG-leden in 2019 ca. € 27.500,-

	€	Afgerond op hele €
Ontvangsten (prognose)		29.000
Landelijke bijeenkomst maart 2020	1500	
Contributie 2020	27.500	
Uitgaven (prognose)		34.500
ALV 2020	3000	
VBG-studiedag maart 2020	3000	
Bestuursvergaderingen	800	
Website	1000	
Betalingsverkeer	100	
Bijdragen /lidmaatschappen Groen Connect, Groene Tafel	2300	
Representatie	200	
Overige kosten	100	
Diensten derden/secretariaat (incl 21% BTW)	24000	
Saldo resultaat (negatief)		5.500

Amersfoort, 25 november 2019
 Namens het VBG-bestuur:
 Susan Potiek, secretaris VBG